

دانش آموزان مؤلف!

شیبا ملک
زینب گلزاری

کتاب‌های درس ریاضی، سال بعد در اختیار دانش‌آموزان سال پایین قرار گرفت و تجربه شیرین داشتن کتاب‌های ریاضی با ادبیات کودکانه، نقاشی و تصاویر کودکان، دومین تجربه خوشایند را برای این معلم خلاق رقم زد.

با وجود گذشت سال‌های بسیار از خواندن این گزارش، هنوز به خوبی آن را به خاطر دارم؛ هرچند منبع اصلی آن را نیافتم. اتفاق خوبی را که این معلم ریاضی در کلاس خود تجربه کرده بود، در میان دوستان و همکاران به زبانی دیگر یافتیم...

در دبستان فرهاد، دانش‌آموزان خودشان داستان خلق می‌کردند و کتاب قصه می‌ساختند و هر یک برگی از کتاب علوم را می‌نوشتند و صفحات دست‌ساز خود را به هم الصاق می‌کردند.

خانم میرهادی تلاش می‌کرد کمبود منابع علمی قابل استفاده برای کودکان را به کمک خود آن‌ها جبران کند و با نظارت معلمان و خلاقیت خود بچه‌ها کتابخانه مدرسه را غنی سازد.

خانم میرهادی مدیر و مؤسس مدرسه فرهاد از تجربه‌های متفاوت نوشتن کودکان برای کودکان، در دبستان فرهاد این‌گونه سخن می‌گوید: «در سال‌های ۱۳۳۴ و ۱۳۳۶ وقتی کودکان دبستان و دبستان فرهاد را تأسیس کردیم کتاب برای بچه‌ها خیلی کم بود یا تقریباً نبود... رفتیم سراغ

سال‌ها پیش گزارش جالبی خواندم. تجربه یک معلم ریاضی که تا پایان سال تمام دانش‌آموزان او نویسنده شده بودند! دانش‌آموزان نویسنده‌ای که با مفاهیم ریاضی کلاس خود به خوبی آشنا و بر آن‌ها مسلط شده بودند!

در طول یک سال تحصیلی، معلم کلاس در پایان هر جلسه پانزده دقیقه فرصت در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌داد تا آنچه را از مطالب کلاس آموخته‌اند، به زبان خود بنویسند. دانش‌آموزان با ادبیات کودکانه و استفاده از تصاویر و رنگ، آنچه را آموخته بودند روی برگه می‌آوردند و تحویل معلم می‌دادند. معلم برداشت دانش‌آموزان را در حضور آن‌ها تصحیح می‌کرد و اگر بخشی از مطلب را درست نفهمیده بودند، همان لحظه اصلاح می‌نمود. با استفاده از این شیوه، خیال او راحت بود که دانش‌آموزان تمام مفاهیم درس را به خوبی درک کرده‌اند. این اتفاق در هر جلسه کلاس ریاضی و در طول سال تکرار شد. در پایان سال، معلم به تعداد دانش‌آموزان کلاس پوشه‌ای حاوی برداشت‌های دانش‌آموزان از مفاهیم درس را جمع‌آوری کرده بود و به این ترتیب، هر دانش‌آموز یک کتاب ریاضی نوشته بود؛ کتابی که حاوی برداشت درست هر کودک از مفاهیم درس ریاضی بود که به زبان خودش نگاشته شده بود.

کلاس چهارمی‌ها. گفتیم بچه‌ها شما می‌توانید برای بچه‌های کلاس اول کتاب بنویسید؟ گفتند: چطور؟ گفتیم یک کتاب ساده باشد که بچه‌های کلاس اول بتوانند بخوانند. می‌توانید خودتان هم نقاشی کنید... ما اسم این کتاب را گذاشته بودیم کتاب‌های دست‌ساز؛ چون متنش را خود بچه‌ها نوشته بودند و نقاشی‌ها کار خودشان بود. این کار را ادامه دادیم... یواش یواش فکر کردیم بچه‌ها می‌توانند دربارهٔ درخت، مرغ یا ستاره‌ها چیزی بنویسند و یا شعری را نقاشی کنند. این شد رسم بچه‌ها که هر ماه برای بچه‌های کلاس اول یک کتاب بسازند. بعدها در آموزش و پرورش اسم این کتاب‌ها شد «کتاب آسان»؛ چون

خواندنش ساده بود.

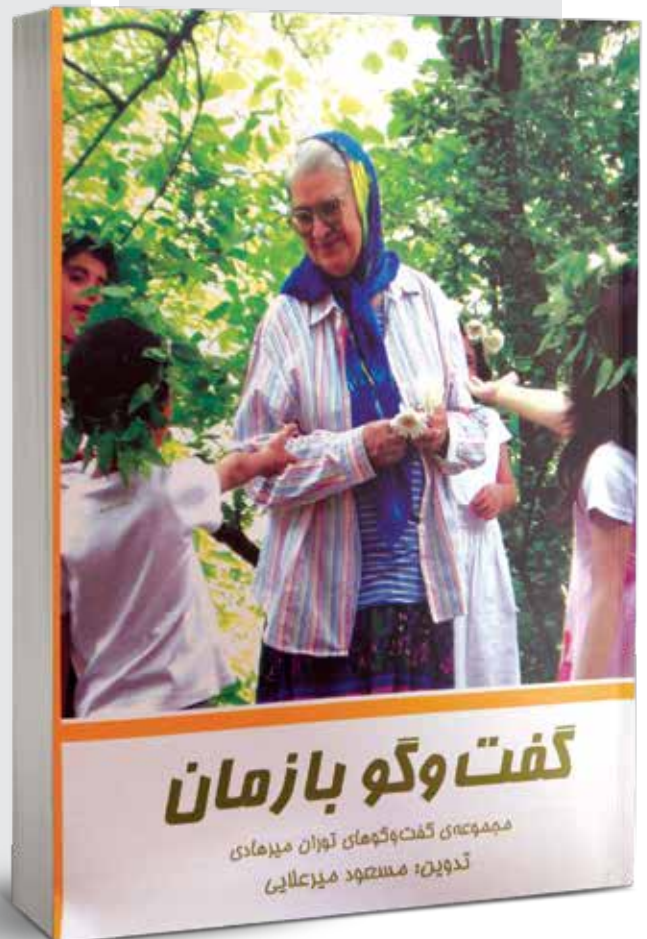
حتی بچه‌ها کتاب علمی هم نوشتند؛ خیلی ساده بود. به بچه‌های اول گفتیم چه می‌خواهید بنویسید. تکلیف نوروزی‌اش کردیم. گفتیم یک کاغذ بردارید؛ یک جانور انتخاب کنید و درباره‌اش هر اطلاعاتی دارید بنویسید. عکس هم دارید بچسبانید. بعد از عید با خودتان بیاورید. بعد از عید که مطالب همهٔ کلاس‌ها جمع شد، معلم‌ها گفتند ما به نوشته‌های شما دست نمی‌زنیم؛ فقط تصحیح مختصری می‌کنیم. بچه‌ها پنجاه، شصت جانور معرفی کرده بودند و این اولین فرهنگ‌نامهٔ موضوعی شد و رفت در کتابخانه. این داستان بیست و پنج سال ادامه داشت».

برداشت دانش‌آموزان از مفاهیم درسی و نگاشتن به زبان خود، درک عمیقی به دنبال دارد. جزوه‌نویسی و آنچه معلم دیکته‌وار به دانش‌آموزان می‌گوید تا بنویسند، یادداشت مطمئن‌تری برای آن‌هاست اما نوشتن به قلم خود دانش‌آموز ارزشمندتر است.

آنچه دانش‌آموزان در قالب مفاهیم آموخته شده مکتوب می‌کنند، نتیجهٔ فکر و تأمل آن‌هاست. آن‌ها مجبورند نوشتهٔ خود را چندین بار بخوانند و اصلاح کنند تا مطمئن شوند مطلب مهمی از قلم نیفتاده است. در این میان، آنچه به قلم دانش‌آموزان نوشته می‌شود، «متن فهمیده شده» است نه چیزی که معلم فهمیده باشد و آن‌ها نوشته باشند.

* پی‌نوشت

۱. گفت‌وگو با زمان، درباره کتاب و کتاب‌داری، مجموعه گفت‌وگوهای توران میرهادی، تدوین مسعود میرعلایی، انتشارات مؤسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان

گفت‌وگو با زمان

مجموعه گفت‌وگوهای توران میرهادی
تدوین: مسعود میرعلایی

رفتیم سراغ
کلاس چهارمی‌ها.
گفتیم بچه‌ها
شما می‌توانید
برای بچه‌های
کلاس اول کتاب
بنویسید؟ گفتند:
چطور؟ گفتیم
یک کتاب ساده
باشد که بچه‌های
کلاس اول
بتوانند بخوانند.
می‌توانید خودتان
هم نقاشی کنید...
ما اسم این
کتاب را گذاشته
بودیم کتاب‌های
دست‌ساز؛ چون
متنش را خود
بچه‌ها نوشته
بودند و نقاشی‌ها
کار خودشان بود